

Sličica iz seoskog života poljskih židova.

Napisao kot. rabin **Dr. Izrael Kohn**, Koprivnica.

U selu B. stanovalo je godine 1914. oko 20 židovskih porodica. Kad se uzme u obzir broj stanovnika ovog sela, koji je ukupno iznašao oko 400 kuća, čini se nemogućim, da bi tamo 20 židovskih porodica moglo naći svoje živovanje. Što više, oni su tamo već dugi niz godina stanovali i živeli kao poštteni ljudi i pobožni jevreji.

A ne samo u B. već u svakom poljskom selu moglo bi se naći najmanje toliko židovskih stanovnika, da bi se mogao sasvim lako sastaviti minjan. Naše shvaćanje, da se svaki židov bavi trgovinom, ne stoji, i to ne bi bilo moguće, da maleno selo kao B. može da hrani 20 trgovačkih židovskih obitelji. Ali dugogodišnja nevolja poljskog židova naučila ga je ne samo trgovinom naći svoj kruh, nego i na svakom drugom području svakodnevnog života. I tako počinjemo tumačiti, na kakav način rade naš židovi u B.

Ponajprije je tamo najznamenitija porodica N. Zašto zovem ovu porodicu najzamenitijom? Pa kako ne bi, kad zakupnik N. ima u zakupu 1500 jutara zemlje, i kao takav stanuje u dvorovima veleposjednika! Ali to nije još glavni uzrok, da svaki smrtnik sela B., a naime njegovi istomišljenici, susreću sa poštovanjem gospodina N. — Gospodin N. ima doista i rijetke vrline! Ponajprije je on gospodar i hljebodavac nekolikim židovskim porodicama. A to su: upravitelj gospodarstva je židov, isto tako podupravitelj, vodič pecare, blagajnik, knjigovođa i nadzornik staja. Pribrojimo k tomu još krčmara i podzakupnika mlina, onda ih imamo desetoricu, koji zahvaljuju svoj hljebac prije Bogu, a po druge gospodinu N. Mislio bi, da ovim židovskim službenicima ne treba zavidjeti njihov kruh! Istina je, da svaki radi i teško radi u svojem zvanju! Ali zato je gospodin N. njima dobar gospodar. Kao židov i hasid ne zaboravi on riječ naše svete tore "וְחִי אִחִיךָ עִמָּךְ" »da brat tvoj živi s tobom!« Svaki dobije toliko, da može živjeti. Ima kuću i ogrijev, 15 do 20 metara žita i 400 do 800 kruna godišnje plaće i može da drži i dvije do četiri krave u dvorskoj staji, tako da ima i mlijeko. Ali i to ne bi još bio razlog, da ljudi u tolikoj mjeri cijene gospodina N. Gospodin N. živi tako, da može da bude uzor i primjer svojim istomišljenicima. On je hasid! Ne u tom smislu riječi, da vjeruje u čudotvornog

rabia! Sa obzirom na tradiciju svojih roditelja on neće da ne bude hasid. I tako putuje neka dva tri puta u godini u Č. k rabiju F. i plati svoj godišnji »Mamudes«, t. j. danak za izdržavanje svite rabia. U jesen pošalje on u bliži gradić J. 20 hvatova drva i 50 metara krumpira za siromaha. Ostaje nama još deset porodica, koje, hvala Bogu, zahvaljuju svoj svakodnevni kruh, neka je Vječnome blagoslovljen on! A to je gospodin K., koji ima 30 jutara zemlje, krave i konje. Gospodin K. nije ovisan samo na plodove svojih polja. Ta hoće čovjek i kćerku nekoć udati i sinove odgojiti, da se ne bi u životu imali tako teško boriti kao seoski ljudi. Zato gospodin K. bavi se i trgovinom žita. Ne na takav način, da bi od seljaka zakupio po nekoliko metara žita. Ta za to ima drugih židova, koji također žive u selu i treba da i oni žive. Gospodin K. kupuje samo en gross u velikih vlasnika. Ta gospoda trebaju uvijek novaca, a ponajviše u vrijeme, kad žito samo raste, onda gospodin K. kupi u jednoga i drugoga nekih vagona žita i pšenice na mjesec oktobra, novembra i prodaje to dalje. Glavno je da čovjek zna, od koga kupuje i kome povjeruje svoj novac i da nešto zaradi! Gospodin T., njegov susjed, doista nema takav težak posao. On ima trgovinu mješovite robe.

Tako životari i djecu odgaja. Leib slijep ima samo 4 jutra, kuću, vrt i kravu i može se reći, da je on siromah. U podzimu, kad dozrijeva voće, Leib kupi u gospodina N. i u drugih vrtove sa voćem i toliko zaradi, da može cijelu godinu živjeti. Njegov je sin Simon mesar i trgovac stoke. Josef ima 10 jutara, osim toga je trgovac jaja. Moše, krojač, i Hamke, postolar, toliko zarade, da mogu živjeti! Dosta ima, hvala Bogu, svoju »parnuse«, a glavno je da može i misliti o Bogu, blagoslovljen budi on. Svaki može po starom zakonu i običaju živjeti, subote i blagdane držati i Bogu služiti. U petak navečer svaki sjedi kod svoga stola sa porodicom i pjeva «zniros»¹⁾. U jutro se »mavir sidra«²⁾ pjeva tehilim³⁾, a koji je učen, uči mišnjajes⁴⁾ ili talmud. A poslije podne u ljetu »perek«⁵⁾ a zimom »bovehu našši«⁶⁾. Svake subote ima minjan. Gospodin N. ima dvije sefarim⁷⁾ i sobu za minjan⁸⁾. Kantora na to ne treba, koji židov ne bi znao moliti se pred «umid»⁹⁾ i čitati toru. To je već stvar ili reb Chaima ili reb Mošea, a kad ne bi oni htijeli, pa ima i rebe.

Nije to čudotvorni rabi ili rabin! Ne! rebi je učitelj djece.

1) Pjesme za subotu navečer.

2) Odiomak iz svetog pisma za svaki tjedan.

3) Psalme Davida.

4) Napisana tradicija.

5) Rečenice otaca.

6) Psalmi, koje se čita u zimi u subotu po podne.

7) Napisana tora.

8) Deset odraslih čini minjan.

9) Mjesto gdje se kantor moli.

Ima u B. 23 židovska djeteta a treba da uče »davinin«¹⁾ i humeš²⁾). Zato naši seljaci nemaju vremena. Zato je reb Moše melamed³⁾ iz grada, koji je već tu nekih 15 godina učitelj. A i reb Moše ima, hvala Bogu, svoju parnusu. Ima 400 k polugodišnje plaće i hranu. Mogao bi i sa svojom porodicom u B...u stanovati, ali žena neće poradi odraslih kćeraka na selu stanovati. Kad ima neki iz bal-batim⁴⁾ »Jahrzeit«, onda reb Moše dobije uvijek neki novac za to, da uči »mišnajes«⁵⁾). Ali, nažalost najveći dio putuje na »Jahrzeit« tamo u gradić, gdje su pokopani roditelji. Samo ovi, koji su kao službenici u gospodina N., obdržuju godišnjicu smrti u selu. No i na hanuka svako dijete donese rabi u »hanukageld«⁶⁾). Ne govoreći o purimu, kad i stranci dolaze u selo po »mišloah munot«⁷⁾ i »matunot«⁸⁾), a kako ne bi reb Moše dobio »mišloah munot« od svojih đaka! A kad dijete počinje humeš, onda reb Moše dobije 10 i možda 20 kruna. Mislio bi, da je sa rabi Moše već iscrpljen izdatak za kulturne i dobrotvorne svrhe. Pa ima i šohet u drugom selu S., koji dolazi u B. svaki četvrtak. Njemu se plati po 5 i 10 novčića za kokoši gusku. A na erev⁹⁾ »jom kipur« svaki mu daje najmanje 2 kr. i u erev Pesah šohet piše »štar mehivot«¹⁰⁾ i isto tako dobije po 2 do 10 kruna za štar mehiru! Na velike blagdane treba »bal tefila«¹¹⁾. Bal-tefila se ne uzima za to, što ne bi moglo naši seljaci moliti se pred umid! Ali kako bi to bilo, kad bi u »jumim noruim«¹²⁾ svaki smrtnik mogao biti »šliah cibur«, izaslanik naroda! K tome treba, — »zaken veragel, vekolo urev uirko nue«¹³⁾. Zato je to uvijek teško pitanje za naše seoske židove. Pa i veliki dio ide na »jomim noruim« do čudotvornog rabia. Tamo čovjek ima sigurnost, da će njegova tefila (molitva) doći na svoje mjesto sa molitvanja »klal jisruel«¹⁴⁾ I još jedno. Cijelu godinu čovjek bi morao samo o svojem zvanju misliti, a na »jomim noruim« treba da se nešto za svoju dušu, za vječnost radi! Tako veliki dio naših seljaka ide na Roš-Hašana i Jom-Kipur u grad Čortkov k rabi u. Svakome je to duševna potreba, da pozdravi svog du-

- 1) Čitati hebrejske molitve.
- 2) Pet knjiga Mojsija.
- 3) Učitelj.
- 4) Gospodara.
- 5) Mišnajes t. j. napisana tradicija se čita za dušu pokojnika.
- 6) Na hanuka se daruje djeci i učiteljima.
- 7) Na purim svaki pobožan daruje darove siromasima, isto tako i bogati među sobom si šalju »mišloah munot«.
- 8) Poklon, dar.
- 9) Dan prije blagdana.
- 10) Budući da na pesah ne smije se imati nikakav »humec« u kući, za to se prodaje uvjetno sav humec.
- 11) Čovjek, koji moli.
- 12) Velike blagdane.
- 13) Vrline, koje mora kantor imati i pošten čovjek, lijep glas, učen čovjek i dobro vladanje.
- 14) Ukupnog Izraela.

ševnog vođu, rabina, u predvečerje nove godine, a na odlasku u »moce iom-kipur«¹⁾, da mu rabi pruži ruku kod oproštaja, i da mu on neki »pidjan«²⁾ baci u škrabicu, koja leži na stolu rabia! Na blagdan sukot svaki si sagrađi svoju sjenicu a bogatiji i kupi sam za sebe esrog i lulav. Na »hošana-raba«³⁾ moli još »bal-tefila«, koji je molio na jomim noruim, jer naši smatraju »hošana raba« kao mali »jom-kipur«. »Simhas tora« je našim seljacima pravi dan radosti i veselja. Oko tri sata popodne sa-kupe se u hramu na »minhe«, da se po posljednji put oprostite od »atu behartunu«⁴⁾. Poslije minhe ih gospodin N. podvori vinom, onda se popije nekoliko čašica »lehajim« i stupe u kolo, plešu i pjevaju »atu behartunu«. To je samo početak zabave! Sad idu najstarijemu i tamo se pozabave nekoliko sata na isti način, a od njega do drugoga, tako da »simhas-tora« zabava traje do drugog dana ujutro do »isri-hag«⁵⁾.

- 1) Navečer poslije dana pomirbe.
- 2) Dar.
- 3) Sedmi dan blagdana sukot.
- 4) Ti si nas izabrao između naroda.
- 5) Dan poslije blagdana.

